ČESKÁ REPUBLIKA

# ROZSUDEK JMÉNEM REPUBLIKY

Nejvyšší správní soud rozhodl v senátě složeném z JUDr. Tomáše Foltase a soudců Mgr. Davida Hipšra a Mgr. Petry Weissové v právní věci žalobce: **Ing. J. J.**, zastoupen JUDr. Milanem Ostřížkem, advokátem se sídlem Sadová 553/8, Ostrava - Moravská Ostrava, proti žalované: **Česká správa sociálního zabezpečení**, se sídlem Křížová 25, Praha 5, v řízení o kasační stížnosti žalované proti rozsudku Krajského soudu v Ostravě ze dne 9. 6. 2016, č. j. 18 Ad 68/2015 – 76,

takto:

Rozsudek Krajského soudu v Ostravě ze dne 9. 6. 2016, č. j. 18 Ad 68/2015 – 76, **se zrušuje** a věc **se vrací** tomuto soudu k dalšímu řízení.

## Odůvodnění:

### I.

[1] Rozhodnutím České správy sociálního zabezpečení ze dne 20. 6. 2014, č. j. X bylo vysloveno, že se zamítá žádost žalobce o starobní důchod (jednalo se o důchod v 59 letech věku z důvodu výkonu zaměstnání po dobu 15 let v kategorii I. A) pro nesplnění podmínek uvedených v zákoně č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon č. 155/1995 Sb.).

[2] Žalobce podal proti citovanému rozhodnutí námitky, o kterých rozhodla žalovaná napadeným rozhodnutím ze dne 20. 10. 2015, č. j. X, kterým námitky zamítla a potvrdila citované rozhodnutí.

### II.

[3] Žalobce podal proti shora uvedenému rozhodnutí včasnou žalobu, které krajský soud vyhověl kasační stížností napadeným rozsudkem a zrušil žalobou napadené rozhodnutí

ze dne 20. 10. 2015. V odůvodnění krajský soud uvedl, že žalobce studoval od 1. 9. 1972 do 30. 3. 1978 na Oděském vyšším inženýrském námořním učilišti. Žalobce současně působil v obdobích od 13. 9. 1973 do 17. 11. 1973 na lodi m/v Prof. Aničkov, od 20. 5. 1974 do 8. 9. 1974 na lodi m/v Tovarišč, od 28. 7. 1975 do 26. 10. 1975 na lodi m/v Buznik, od 4. 9. 1976 do 16. 11. 1976 na lodi m/s Jiskra a od 4. 10. 1977 do 22. 12. 1977 na lodi m/v Kudrevič. Podle námořní knížky na těchto lodích působil v pozici „*praktikant*“, podle „Přílohy k žádosti o důchod podle zákona o sociálním zabezpečení k průkazu zaměstnání patřících do I. a II. pracovní kategorie podle Nařízení vlády č. 117/1988 Sb.“, kterou podepsal Ing. E. V., Ministerstvo dopravy, odbor plavby (dále jen „Příloha“) v pozici „*palubní kadet*“.

[4] Krajský soud dále v rozsudku uvedl, že v projednávané věci bylo zásadní spornou otázkou, zda doby pojištění žalobce vykazované v námořnické knížce lze považovat za doby zaměstnání zařazeného do I. pracovní kategorie. Krajský soud dospěl po provedeném dokazování k závěru, že ve shora uvedených obdobích vykonával žalobce práce zahrnuté do seznamu prací v příloze 1, část I., bod 5, tedy „*člena posádek námořních lodí*“, neboť nebylo v řízení prokázáno, že by se jednalo o povinnou součást jeho studia. Krajský soud výslovně doplnil, že „*ze svědeckých výpovědí i z tvrzení žalobce samotného vyplynulo, že za tuto práci byl odměňován. Jednalo se tedy o pracovněprávní vztah. Co do druhu vykonávané práce žalobcem v těchto obdobích šlo nepochybně o člena posádky námořních lodí, který byl vystaven nepříznivým rizikovým faktorům spojených s tímto povoláním. Jestliže tato práce byla v námořnické knížce označena jako „praktikant“ nebo „palubní kadet“ nic dle názoru krajského soudu nemění na tom, že měla být vykazována a pro účely důchodového pojištění zhodnocena jako doba zaměstnání vykonána v I. pracovní kategorii. Ze shora uvedených důvodů krajský soud napadené rozhodnutí žalované v souladu s § 78 odst. 1 s. ř. s. pro nezákonnost zrušil a věc jí vrátil podle odst. 4 téhož ustanovení k dalšímu řízení. Při vydání nového rozhodnutí bude žalovaná vázána názorem krajského soudu a to, že dobu od 13. 9. 1973 do 17. 11. 1973, od 20. 5. 1974 do 8. 9. 1974, od 28. 7. 1975 do 26. 10. 1975, od 4. 9. 1976 do 16. 11. 1976 a od 4. 10. 1977 do 22. 12. 1977 zhodnotí jako dobu zaměstnání žalobci vykonanou v I. pracovní kategorii.*“

## III.

[5] Žalovaná (dále jen „stěžovatelka“) podala proti citovanému rozsudku krajského soudu kasační stížnost. Podle stěžovatelky jsou závěry krajského soudu nezákonné a nepřezkoumatelné.

[6] Krajský soud v rámci důkazního řízení provedl výslech žalobce a dvou svědků a na základě jejich výpovědí dovodil, že žalobce byl za práci v uvedených obdobích odměňován a že se tedy jednalo o pracovněprávní vztah (v době od 16. 2. 1971 do 15. 2. 1977 žalobce přitom studoval vysokou školu, což mu stěžovatelka řádně uznala), aniž by se zabýval jednotlivými aspekty tohoto pracovně právního vztahu. Vyplácení odměny je pouze jedním ze znaků pracovněprávního vztahu. Stěžovatelka nepovažuje svědecké výpovědi provedené krajským soudem za dostatečné k prokázání povahy pracovněprávního vztahu žalobce a jeho zařazení do I. A pracovní kategorie. Stěžovatelka dále poukázala na to, že žalobce dle svých vlastních tvrzení převážnou část odborné praxe absolvoval na lodích Černomořské námořní plavby, tj. na lodích, které byly součástí Černomořského loďstva, a

nikoliv na československých námořních lodích. Poukázala na z toho plynoucí důsledky ve vztahu k předmětné době pojištění. Krajský soud v Ostravě se shora uvedenými skutečnostmi nezabýval a bez dostatečného dokazování i odůvodnění přijal právní názor, jímž uložil stěžovatelce povinnost rozhodnout v dalším řízení o zhodnocení doby pracovní činnosti žalobce, kterou vykonával jako „*praktikant*“ v I. A pracovní kategorii.

[7] Stěžovatelka dále poukázala na proceduru zařazování zaměstnání do I. a II. pracovní kategorie a judikaturu, jakož i na to, že funkce „*praktikanta*“ není uvedena v rezortním seznamu zaměstnání zařazených do I. a II. pracovní kategorie pro účely důchodového zabezpečení. Dle názoru stěžovatelky byla navíc Příloha vyplněna v rozporu s údaji uvedenými v námořní knížce, neboť žalobce v době výkonu odborné praxe neměl ukončené studium, bez potřebné kvalifikace tedy nemohl vykonávat samostatnou činnost „*palubního kadeta*“. Z tohoto důvodu bylo ostatně v námořní knížce uváděno označení „*praktikant*“. Ministerstvo dopravy není oprávněno podřadit funkci „*praktikanta*“ (která není uvedena v příslušném rezortním seznamu) pod funkci „*palubního kadeta*“. Žalobce ostatně „*palubním kadetem*“ být nemohl, neboť k tomu neměl potřebnou kvalifikaci. Stěžovatelka není oprávněna žalobcem namítanou dobu hodnotit jako dobu zaměstnání v I. A pracovní kategorii ani z titulu studia, neboť neexistuje žádná speciální právní úprava, která by takové zařazení do preferované pracovní kategorie (na rozdíl od III. ročníku hornických učňovských oborů) umožňovala.

[8] Z uvedených důvodů stěžovatelka navrhla, aby Nejvyšší správní soud zrušil napadený rozsudek krajského soudu a věc vrátil tomuto soudu k dalšímu řízení.

## IV.

[9] Žalobce se ve vyjádření ke kasační stížnosti ztotožnil s názorem krajského soudu. Podle jeho názoru stěžovatelka ve vztahu k předmětné kategorii popírá právní úpravu a zpochybňuje dostatečné dokazování provedené krajským soudem. Postup stěžovatelky, která neuznává doklady vystavené Ministerstvem dopravy, je postupem protizákonným, který nemá v sociální oblasti místo. Případ žalobce je možné analogicky subsumovat a následně aplikovat pod právní názor vyjádřený v nálezech Ústavního soudu ze dne 23. 8. 2010, sp. zn. I. ÚS 1415/10 a ze dne 15. 9. 2013, sp. zn. III. ÚS 1015/13, které sice řeší posuzování nároku na starobní důchod zaměstnanců v hornictví, ale jsou nepochybně aplikovatelné na posuzování nároků zaměstnanců ve všech vybraných kategoriích vč. žalobce. Navrhl zamítnutí kasační stížnosti.

## V.

[10] Nejvyšší správní soud posoudil kasační stížnost v mezích jejího rozsahu a uplatněných důvodů a zkoumal přitom, zda napadené rozhodnutí netrpí vadami, k nimž by musel přihlédnout z úřední povinnosti (§ 109 odst. 3, 4 s. ř. s.).

[11] Kasační stížnost je důvodná.

[12] Jak vyplývá ze správního spisu, žalobce doručil dne 18. 10. 2012 České správě sociálního zabezpečení žádost o starobní důchod, ve které uvedl, že o důchod žádá v 59

letech věku (z důvodu výkonu zaměstnání v kategorii I. A). Dne 7. 3. 2013 vydala Česká správa sociálního zabezpečení rozhodnutí, kterým byla zamítnuta žádost žalobce o starobní důchod pro nesplnění podmínek uvedených v § 29 a § 74 zákona č. 155/1995 Sb. V odůvodnění uvedla, že podmínkou pro přiznání požadovaného důchodu je 15 let zaměstnání v I. A pracovní kategorii, což žalobce nesplnil.

[13] Dne 4. 3. 2014 podal žalobce další žádost o starobní důchod, které nevyhověla Česká správa sociálního zabezpečení rozhodnutím ze dne 20. 6. 2014, č. j. X, jímž zamítla žádost žalobce o starobní důchod pro nesplnění podmínek uvedených v § 29 a § 74 zákona č. 155/1995 Sb. Podle České správy sociálního zabezpečení nebyla splněna podmínka zaměstnání nejméně 15 roků v I. A pracovní kategorii. K žalobcem předložené Příloze stran jeho působení na výše uvedených lodích v letech 1973 až 1977 uvedla, že žalobce byl v době od 1. 9. 1972 do 30. 3. 1978 studentem oboru navigace na Oděském vyšším inženýrském námořním učilišti. Toto studium bylo dle rozhodnutí Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy č. j. 24 001/2001-30 ze dne 5. 2. 2001 postaveno na roveň studiu na vysokých školách v České republice. Podle § 3 odst. 1 nařízení vlády č. 117/1988 Sb., o zařazování zaměstnání do I. a II. pracovní kategorie pro účely důchodového zabezpečení, se započítává jako doba zaměstnání příslušné pracovní kategorie pouze doba studia žáka středního odborného učiliště připravovaného pro zaměstnání I. (II.) pracovní kategorie, jestliže se praktické vyučování provádí pravidelně na pracovištích nebo v provozech, kde se vykonávají zaměstnání v I. (II.) pracovní kategorie, což není případ žalobce.

[14] Proti uvedenému rozhodnutí podal žalobce námitky, o kterých rozhodla stěžovatelka žalobou napadeným rozhodnutím ze dne 20. 10. 2015, č. j. X, jímž námitky zamítla a potvrdila citované rozhodnutí.

[15] V odůvodnění žalobou napadeného rozhodnutí stěžovatelka po shrnutí právní úpravy uvedla (ve vztahu k dobám, ve kterých měl žalobce v letech působit na námořních lodích v letech 1973 až 1977, kdy současně studoval na Oděském vyšším inženýrském námořním učilišti), že z údajů uvedených v námořnické knížce je zřejmé, že na všech namítaných plavbách byl žalobce veden vždy jako „*praktikant*“. Tento závěr potvrzuje i evidenční list o době zaměstnání a výdělku vydaný tehdejším zaměstnavatelem (Československá námořní plavba), který dobu zaměstnání žalobce jako „*člena lodní posádky*“ potvrzuje až ode dne 9. 8. 1978. Z údajů uvedených v námořnické knížce tedy plyne, že činnost žalobce na námořních lodích v předmětných obdobích není výkonem povolání zařazeného do preferované pracovní kategorie, ale jde o výkon praxe v rámci studia spočívající v přípravě studenta na výkon budoucí profese.

[16] Stěžovatelka v rozhodnutí doplnila, že se obrátila na Českou námořní plavbu s žádostí o sdělení, zda se v případě namítaných dob jednalo o součást jeho studia či zda se jednalo o zaměstnání, které vykonával mimo studium. Současně požádala o přešetření odpracované doby žalobce v preferované pracovní kategorii.

[17] V odpovědi na předmětnou žádost Česká námořní plavba mj. uvedla, že povinnou praxi na námořních lodích při studiu na námořní škole nelze započítat do odpracované doby u České námořní plavby, ta se počítá až od 9. 8. 1978, kdy Česká námořní plavba s žalobcem podepsala první pracovní smlouvu. Dále uvedla, že vyhotovila opravnou

přílohu č. 126, podle které získal žalobce řízení v období od 9. 8. 1978 do 16. 4. 1979 celkem 244 dnů v I. A pracovní kategorii (3. palubní důstojník) a v období od 17. 4. 1979 do 31. 12. 1979 celkem 4993 dnů v I. A pracovní kategorii (2. palubní důstojník). Zároveň uvedla, že v roce 1797 žalobce odpracoval 15 dnů ve III. pracovní kategorii, že opravená příloha č. 126 zahrnuje i povinnou vojenskou službu v plném počtu kalendářních dna roku 1980 (tj. 366) a že za jediný relevantní dokument považuje evidenční listy.

[18] Vzhledem ke sdělení České námořní plavby požádala stěžovatelka Ministerstvo dopravy ČR opakovaně o přešetření údajů a provedla šetření u Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy ČR za účelem zjištění dalších relevantních skutečností vypovídajících o charakteru posuzované činnosti. Šetření prováděná u jmenovaných ministerstev neprokázala, že by žalobce v namítané době vykonával činnost, která by nespadala pod soustavnou přípravu na budoucí povolání. Česká správa sociálního zabezpečení proto i s přihlédnutím k výše zmíněnému vyjádření České námořní plavby dobu jeho praxe v letech 1973 až 1977 konanou na námořních lodích během studia považuje za přímou součást studia, tj. za studium.

[19] Stěžovatelka dále v rozhodnutí uvedla, že podle předpisů platných před 1. 1. 1996 se doba studia v preferované kategorii nehodnotí, a to ani, kdyby šlo o studium na odborných školách se zaměřením na přípravu pro výkon zaměstnání v preferované pracovní kategorii. Výjimku dle ustanovení § 3 nařízení vlády č. 117/1988 Sb. tvoří pouze doba studia žáka středního odborného učiliště připravovaného na pracovištích nebo provozech, kde se vykonávají zaměstnání I. (II.) pracovní kategorie. Vzhledem k tomu, že dobu studia na vysoké škole nelze podle relevantních právních předpisů hodnotit v preferované pracovní kategorii, nelze žalobci započíst dobu předmětnou dobu v I. A pracovní kategorii. Podle stěžovatelky tak žalobce ohledem na nově doloženou opravnou přílohu č. 126 získal celkem 5237 dnů, tj. 14 let a 127 dnů v I. A pracovní kategorii. Stěžovatelka uzavřela, že nebyla splněna podmínka zaměstnání po dobu nejméně 15 roků v zaměstnání uvedeném v § 14 odst. 2 písm. b) až h) stanovená v § 174 zákona č. 100/1988 Sb., ve znění pozdějších předpisů (dále též „zákon č. 100/1988 Sb.“). Nárok na snížený důchodový věk proto žalobci nevznikl; důchodový věk žalobce (narozeného v roce X) činí 63 let.

[20] Jak pak plyne ze soudního spisu, výše rekapitulované rozhodnutí stěžovatelky krajský soud zrušil s tím, že má na základě provedeného dokazování za prokázané, že ve shora uvedených obdobích (od 13. 9. 1973 do 17. 11. 1973, od 20. 5. 1974 do 8. 9. 1974, od 28. 7. 1975 do 26. 10. 1975, od 4. 9. 1976 do 16. 11. 1976 a od 4. 10. 1977 do 22. 12. 1977) byl žalobce v „*pracovněprávním vztahu*“. Jestliže tato práce byla v námořnické knížce označena jako „*praktikant*“ nebo „*palubní kadet*“ nic to nemění na tom, že měla být vykazována a pro účely důchodového pojištění zhodnocena jako doba zaměstnání vykonána v I. pracovní kategorii. Krajský soud proto rozhodnutí stěžovatelky zrušil a věc jí vrátil k dalšímu řízení s tím, že uvedené doby má zhodnotit jako dobu zaměstnání žalobce vykonanou v I. pracovní kategorii. Citovaný rozsudek napadla stěžovatelka výše rekapitulovanou kasační stížností, které Nejvyšší správní soud plně přisvědčil z níže uvedených důvodů.

[21] Podle ustanovení § 28 zákona č. 155/1995 Sb. „*Pojištěnec má nárok na starobní důchod, jestliže získal potřebnou dobu pojištění a dosáhl stanoveného věku, popřípadě splňuje další podmínky stanovené v tomto zákoně.*“

[22] Podle § 29 odst. 1 zákona č. 155/1995 Sb. „*Pojištěnec má nárok na starobní důchod, jestliže získal dobu pojištění nejméně: a) 25 let a dosáhl aspoň věku potřebného pro vznik nároku na starobní důchod (dále jen „důchodový věk“) před rokem 2010, b) 26 let a dosáhl důchodového věku v roce 2010, c) 27 let a dosáhl důchodového věku v roce 2011, d) 28 let a dosáhl důchodového věku v roce 2012, e) 29 let a dosáhl důchodového věku v roce 2013, f) 30 let a dosáhl důchodového věku v roce 2014, g) 31 let a dosáhl důchodového věku v roce 2015, h) 32 let a dosáhl důchodového věku v roce 2016, i) 33 let a dosáhl důchodového věku v roce 2017, j) 34 let a dosáhl důchodového věku v roce 2018, k) 35 let a dosáhl důchodového věku po roce 2018.*

[23] Podle § 74 zákona č. 155/1995 Sb. pak platí, že „*Nároky na snížení věkové hranice pro vznik nároku na starobní důchod podle předpisů platných před 1. lednem 1996 po odpracování stanovené doby zaměstnání v I. pracovní kategorii nebo v I. (II.) kategorii funkcí zůstávají zachovány. Snížená věková hranice pro vznik nároku na starobní důchod se přitom považuje pro účely tohoto zákona za důchodový věk.*

[24] Podle § 13 odst. 1 a 2 zákona č. 155/1995 Sb. „*Za dobu pojištění se považují též doby zaměstnání získané před 1. lednem 1996 podle předpisů platných před tímto dnem, s výjimkou doby studia po dosažení věku 18 let; jde-li však o dobu zaměstnání v cizině před 1. květnem 1990, hodnotí se tato doba, jen pokud bylo za ni zaplaceno pojistné, a to nejdříve ode dne zaplacení pojistného.*“ „*Za náhradní dobu pojištění se považují též náhradní doby získané před 1. lednem 1996 podle předpisů platných před tímto dnem a doba pobírání důchodu za výsluhu let. Za náhradní dobu pojištění se považuje též doba studia získaná před 1. lednem 1996 podle předpisů platných před tímto dnem, a to po dobu prvních šesti let tohoto studia po dosažení věku 18 let.*“

[25] Podle § 10 odst. 3 zákona č. 121/1975 Sb. „*Doba pracovního (učebního) poměru (pracovní činnosti v jiném obdobném pracovním vztahu) se hodnotí jako doba zaměstnání, pokud pracovní poměr (pracovní činnost) zakládá nebo zakládal nemocenské pojištění podle předpisů platných pro pracovníky v pracovním (učebním) poměru (členy výrobních družstev); nebyl-li takový pracovník účasten nemocenského pojištění proto, že nebyl k pojištění přihlášen, nebo proto, že zaměstnání nezakládalo podle předpisů tehdy platných nemocenské pojištění, hodnotí se zaměstnání pro účely tohoto zákona, jestliže by zakládalo účast na nemocenském pojištění podle předpisů platných v době vzniku nároku na důchod.*“

[26] Podle § 14 odst. 1 a 2 zákona č. 100/1988 Sb. „*Zaměstnání jsou pro účely důchodového zabezpečení zařazena do 31. prosince 1992 podle druhu vykonávaných prací do tří pracovních kategorií. Zaměstnání I. a II. pracovní kategorie jsou uvedena v resortních seznamech zaměstnání zařazených do I. a II. pracovní kategorie vydaných před 1. červnem 1992; do III. pracovní kategorie patří zaměstnání, která nejsou zařazena do I. nebo II. pracovní kategorie.*“ „*Do I. pracovní kategorie jsou zařazena zaměstnání, v nichž se vykonávají soustavně a v průběhu kalendářního měsíce převážně práce rizikové, při kterých dochází k častým a trvalým poruchám zdraví pracujících působením škodlivých fyzikálních a chemických vlivů, a to a) zaměstnání v hornictví se stálým pracovištěm pod zemí v hlubinných dolech, b) ostatní*

*zaměstnání v hornictví vykonávaná pod zemí v hlubinných dolech, c) zaměstnání pod zemí, při provádění podzemních staveb hornickým způsobem, d) zaměstnání členů leteckých posádek a pracovníků soustavně činných v letadle za letu, e) zaměstnání členů posádek námořních lodí (...)*"

[27] Dále je nutno zmínit § 174 odst. 1 písm. d) zákona č. 110/1988 Sb., podle něhož „*Občan, který vykonával před 1. lednem 1993 zaměstnání I. pracovní kategorie, popřípadě službu I. nebo II. kategorie funkcí, má po 31. prosinci 1992 nárok na starobní důchod též, jestliže byl zaměstnán nejméně 25 roků a dosáhl věku alespoň 59 let, byl-li zaměstnán nejméně 11 roků v zaměstnání uvedeném v § 14 odst. 2 písm. a), popřípadě 7,5 roku, jde-li o takové zaměstnání v uranových dolech, nebo 15 roků v zaměstnání uvedeném v § 14 odst. 2 písm. b) až l) anebo 15 roků ve službě I. nebo II. kategorie funkcí.*" Podle § 174 odst. 2 citovaného zákona pak „*Podmínkou vzniku nároku na starobní důchod podle odstavce 1 je, že zaměstnání I. pracovní kategorie nebo služba I. nebo II. kategorie funkcí trvaly ke dni 31. prosince 1992*".

[28] Jak vyplývá z výše uvedeného, primárním předpokladem pro přiznání starobního důchodu je získání potřebné doby pojištění a dosažení stanoveného věku ve smyslu § 29 zákona č. 155/1995 Sb. Ke snížení obecného důchodového věku pak může dojít v důsledku výkonu zaměstnání, jež byla podle dřívějších předpisů zařazena do I. pracovní kategorie. Do této kategorie zákon zařazoval zaměstnání, při kterých dochází k častým a trvalým poruchám zdraví pracujících působením škodlivých fyzikálních a chemických vlivů, např. zaměstnání v hornictví, pod zemí, jakož i zaměstnání členů posádek námořních lodí (§ 14 odst. 2 zákona č. 100/1988 Sb.).

[29] Nutno doplnit, že výčet jednotlivých rizikových činností uvedený v citovaném ustanovení, na jehož základě byla zaměstnání zařazována do pracovních kategorií, sám o sobě nepostačuje k výroku o zařazení určité pracovní činnosti do pracovní kategorie. Konkrétní zaměstnání musí být uvedeno v příslušném rezortním seznamu zaměstnání vydávaného příslušným ministerstvem, popřípadě jiným ústředním orgánem, do jehož působnosti spadala organizace, ve které pojištěnec rizikové práce vykonával. Rezortní seznam byl založen na metodě taxativního výčtu a byl závazný nejen pro orgány provádějící důchodové pojištění, ale i pro všechny organizace v působnosti příslušného rezortu. Jak vyplývá z rozsudku Nejvyššího správního soudu ze dne 9. 2. 2011, č. j. 3 Ads 129/2010 - 82, „*(...) ústřední orgány státní správy a ústřední orgány státní správy republik, v jejichž oborech působnosti se vykonávají práce, které odůvodňují, aby zaměstnání byla zařazena do I. nebo II. pracovní kategorie, vydávaly svými výnosy resortní seznamy zaměstnání zařazených do I. a II. pracovní kategorie. Za ostatní ústřední orgány a organizace, v jejichž oborech působnosti se vykonávají práce, které odůvodňují, aby zaměstnání byla zařazena do I. nebo II. pracovní kategorie, vydávalo tyto seznamy svým výnosem federální ministerstvo práce a sociálních věcí, a šlo-li o ústřední orgány a organizace republik, příslušné ministerstvo zdravotnictví a sociálních věcí republiky v dohodě s federálním ministerstvem práce a sociálních věcí. Seznam druhů práce uvedených v zákoně a v příloze nařízení vlády však představoval pouze typizovaný seznam prací zařazených do preferovaných pracovních kategorií a byl dále konkretizován na úroveň konkrétních povolání teprve příslušným resortním seznamem. Tyto resortní seznamy byly založeny na metodě taxativního výčtu. Pokud tedy nebylo konkrétní povolání (druh práce, kterou měl zaměstnanec v souladu s pracovní smlouvou v podniku vykonávat) zařazeno v příslušném resortním seznamu jako zaměstnání zařazené do I. či II.*

*pracovní kategorie, nemohlo být na základě rozšiřujícího výkladu ustanovení zákona či prováděcího nařízení do takové kategorie podřazeno, a to ani na základě soudního uvážení (k tomu viz např. Burdová, E. a kol. O důchodovém zabezpečení pracujících. Praha: Práce, 1988, s. 70-71). Soudy však mohly podle výsledků provedeného dokazování vyslovit, že pracovník splňuje podmínky pro zařazení do I. či II. pracovní kategorie v případě, že práce jím vykonávaná odpovídala zcela některému zaměstnání zařazenému do I. nebo II. pracovní kategorie, přičemž ovšem musely zkoumat všechny podmínky, za nichž mohlo být zaměstnání zařazeno do resortního seznamu (srv. k tomu stanovisko Nejvyššího soudu ČSSR ze dne 10. 10. 1977, sp. zn. Cpjf 46/77, publikováno v č. 1/1978 Sbírky rozhodnutí a stanovisek Nejvyššího soudu). Tento výkladový přístup je třeba i z dnešního pohledu vyhodnotit jako souladný s principem právní jistoty a veřejného subjektivního práva na přiměřené hmotné zabezpečení ve stáří realizovaného zákonnými a podzákonnými prostředky práva sociálního zabezpečení. Obdobný názor zaujal ve své rozhodovací praxi i Nejvyšší správní soud (srv. rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 26. 8. 2009, č. j. 6 Ads 109/2007-110, přístupný na www.nssoud.cz), z něhož vyplývá, že pokud práce, kterou stěžovatel vykonával, odpovídá zaměstnání zařazenému v resortním seznamu do preferované II. pracovní kategorie, nelze ji zařadit do I. pracovní kategorie, přestože práce byla vykonávána ve ztížených pracovních podmínkách, které u vyjmenovaných druhů pracovních činností zařazení do I. pracovní kategorie odůvodňovaly.“*

[30] Krajský soud dospěl v napadeném rozsudku k závěru, že žalobce v uvedených obdobích (kdy byl současně studentem Oděského vyššího inženýrského námořního učiliště) působil na námořních lodích v „*pracovněprávním vztahu*“ a na základě toho uložil stěžovatelce, aby předmětné doby zhodnotila jako dobu zaměstnání vykonanou žalobcem v I. pracovní kategorii.

[31] Mezi stranami nebylo sporné, že žalobce studoval od 1. 9. 1972 do 30. 3. 1978 na Oděském vyšším inženýrském námořním učilišti, přičemž tato doba mu byla započítána jako doba studia. Krajský soud bez náležitého odůvodnění dovodil, že žalobce souběžně s touto dobou získal i dobu zaměstnání (z důvodu výkonu pracovně právního vztahu vykonávaného na námořních lodích od 13. 9. 1973 do 17. 11. 1973, od 20. 5. 1974 do 8. 9. 1974, od 28. 7. 1975 do 26. 10. 1975, od 4. 9. 1976 do 16. 11. 1976 a od 4. 10. 1977 do 22. 12. 1977)). Pro takový závěr však chybí ve správním a soudním spisu opora. Aby žalobci vznikla další účast na důchodovém, resp. nemocenském pojištění zaměstnanců, musel by vykonávat práci v pracovně právním vztahu odpovídajícím ustanovení § 2 zákona č. 54/1956 Sb., ve znění pozdějších předpisů, tj. vykonávat práci v ČR (ČSSR) nebo alespoň pro čs. zaměstnavatele a splnit další zákonné předpoklady (např. za práci by musel dostávat odměnu v určité výši a musela by být vykonávána v rozsahu požadovaném pro vznik účasti na nemocenském pojištění). Jak přitom správně poznamenala stěžovatelka, z výpovědí žalobce vyplývá, že převážnou část předmětných dob absolvoval na lodích Černomořské námořní plavby, tj. na lodích, které byly součástí Černomořského loďstva. Lze tak předpokládat, že se žalobce plavil pod vlajkou cizího a nikoliv československého státu (k tomu srv. § 6 zákona č. 61/1952 Sb., o námořní plavbě), v důsledku čehož lze pochybovat o tom, že se jednalo o práci vykonávanou na území ČSSR či pro čs. zaměstnavatele.

[32] Před vyslovením výše citovaného závazného právního názoru měl tedy krajský soud nejprve zjistit, zda žalobce vůbec nějaký pracovně právní vztah ve smyslu výše uvedeném

navázal, v jakém rozsahu, s jakým subjektem a zda by tento vztah zakládal účast na nemocenském, resp. důchodovém pojištění. Pokud by kromě studia žalobce vykonával i nějaké zaměstnání na lodi Černomořského loďstva, je otázkou, který stát by byl v případě existence pracovně právního vztahu příslušný k hodnocení těchto dob (zda Rusko, Ukrajina či Česká republika) a jak by na hodnocení těchto dob dopadaly příslušné mezinárodní smlouvy z oblasti sociálního zabezpečení. K uvedeným otázkám nebylo ze strany krajského soudu provedeno v zásadě žádné dokazování a odpovědi na uvedené otázky nejsou v napadeném rozsudku obsaženy.

[33] Teprve poté, co by byly vyřešeny výše uvedené základní otázky účastenství na důchodovém zabezpečení (pojištění), mohl by krajský soud dále posuzovat, nakolik lze uvedenou dobu hodnotit pro účely stanovení důchodového věku v I. A pracovní kategorii a zabývat se tím, na jaké pozici žalobce na předmětných lodích působil a zda by tato pozice odpovídala zařazení do preferované pracovní kategorie podle příslušného resortního seznamu. Krajský soud však výše popsaným způsobem nepostupoval.

[34] Nejvyšší správní soud doplňuje, že pokud byla příslušná k hodnocení předmětných dob Česká republika, měl by tehdejší zaměstnavatel povinnost vést předepsanou dokumentaci, tedy evidenční listy důchodového pojištění, případně vydat náhradní doklad o dobách pojištění. Česká námořní plavba (zaměstnavatel žalobce) takový doklad vydala, v něm však potvrzuje zaměstnání žalobce jako člena lodní posádky až od 9. srpna 1978 (tedy po skončení studia žalobce na předmětné škole), kdy byla s žalobcem podepsána první pracovní smlouva. Ani žalobce nepředložil v řízení žádné listiny (evidenční listy, náhradní doklady atp.), ze kterých by bylo možno dovodit správnost jím uváděných tvrzení. Ze správního spisu přitom vyplývá, že stěžovatelka provedla rozsáhlé zjišťování skutkového stavu. Mj. učinila opakované dotazy na Českou námořní plavbu, Ministerstvo dopravy, jakož i na Ministerstvo školství mládeže a tělovýchovy s cílem zjistit, zda existují podklady ve vztahu k předmětným dobám, resp. zda by bylo možno stěžovateli předmětné doby uznat. Ani výsledek tohoto dokazování však nepodporuje tvrzení žalobce o splnění výše uvedených podmínek účasti na důchodovém pojištění (ve vztahu k předmětné preferované kategorii), což ostatně nepotvrdilo ani dokazování provedené krajským soudem.

[35] Napadený rozsudek je tak zatížen vadou řízení ve smyslu § 103 odst. 1 písm. d) s. ř. s., Nejvyšší správní soud jej proto podle § 110 odst. 1 s. ř. s. zrušil a věc vrátil krajskému soudu k dalšímu řízení. V něm je soud vázán právním názorem výše uvedeným (§ 110 odst. 4 s. ř. s). Krajský soud se tedy v novém rozhodnutí zaměří na zodpovězení sporných otázek a vyvstane-li potřeba, doplní v tomto směru dokazování.

[36] O kasační stížnosti bylo rozhodnuto bez jednání postupem podle ust. § 109 odst. 2 s. ř. s., podle něhož o kasační stížnosti rozhoduje Nejvyšší správní soud zpravidla bez jednání.

[37] Nejvyšší správní soud nerozhodoval v řízení o kasační stížnosti o návrhu stěžovatelky na přiznání odkladného účinku, protože o tomto mimořádném opravném prostředku bylo rozhodnuto bez zbytečného prodlení po nezbytném poučení účastníků řízení a dalších procesních úkonech.

[38] O náhradě nákladů řízení o kasační stížnosti rozhodne krajský soud v novém rozhodnutí (§ 110 odst. 3 s. ř. s.).

**P o u č e n í :** Proti tomuto rozsudku **n e j s o u** opravné prostředky přípustné.

V Brně dne 6. září 2016

JUDr. Tomáš Foltas
předseda senátu